

رویکردهای نوین در آموزش معماری

طراحی استودیوهای طراحی

www.ketab.ir

اشرف سالاما
مترجم: شاهین زوورزی

انتشارات تخصصی هنر،
معماری و شهرسازی

کتالکدهکسی

سالاما، اشرف م.
Salama, Ashraf M. A.

رویکردهای نوین در آموزش معماری: طراحی استودیوهای طراحی / مولف اشرف سالاما؛ مترجم شاهین زوورزی.
مشهد: کتابکده کسری، ۱۳۹۹.

۱۸۰ ص.: مصور.

شابک:

۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۳-۲۶-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

عنوان اصلی: New trends in architectural education : designing the design studio, 1995.

کتابنامه: ص ۱۷۱ - ۱۸۰.

موضوع: معماری - طراحی - راهنمای آموزشی

موضوع: Architectural design -- Study and teaching

موضوع: کارگاههای معماری

موضوع: Architectural studios

شناسه افزوده: زوورزی، شاهین، ۱۳۶۴، مترجم

رده‌بندی کنگره:

رده‌بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

NA۲۷۵۰

۷۲۰/۲۷۴

۷۵۴۷۵۳۱

www.ketab.ir

کتابکده تخصصی هنر، معماری و شهرسازی کسری

رویکردهای نوین در آموزش معماری

طراحی استودیوهای طراحی

اشرف سالاما

مترجم: شاهین زوورزی (مدرس و مدیر گروه معماری و شهرسازی دانشگاه کمال‌الملک)

صفحه‌آرایی و آماده‌سازی چاپ: لیلا کفاش‌زاده

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ آستان قدس رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۹۶۳-۲۶-۸

انتشارات: کتابکده کسری

تلفن: ۰۹۱۵ ۳۰۱۷۱۸۱

کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات کتابکده کسری محفوظ است. هرگونه ترجمه، تصویربرداری و تکثیر اعم از نسخه‌ی کاغذی و دیجیتال و ... از تمام یا بخشی از کتاب ممنوع و موجب پیگرد قانونی است.

پیش‌گفتار مترجم

الگوهای آموزش در استودیوهای طراحی معماری همواره در حال تغییرند. الگوهای نوین با توجه به رویکردها و تعاریف جدید از معماری مطرح می‌شوند، مدتی در دستور کار مراکز آموزشی قرار می‌گیرند و سرانجام قدیمی شده و جای خود را به الگوهای جدیدتر می‌سپارند. این الگوها در میان کشورها و حتی در مدارس یک کشور نیز مشابه و همزمان نیستند. معمولاً مدارس معماری پیشرو، با توجه به در اختیار داشتن اساتید آگاه، جسور و آینده‌نگر به تغییرات پارادایم‌های فکری و فنی زمانه پی‌برده و به ایجاد تغییر در سیستم‌های آموزشی معماری می‌پردازند. این الگوها سال‌ها یا حتی دهه‌ها بعد در کشورهایی که به دور از هرگونه خلاقیت، کاری جز تقلید از الگوهای آزموده شده ندارند تکرار می‌شوند؛ آن هم به عنوان الگوهای جدید، مدرن، به روز یا صفاتی از این دست. ایراد کار نظام‌های آموزشی غیرخلاق شاید در عدم مطالعه تاریخ الگوهای آموزش معماری باشد.

پروفسور اشرف سالاما، از جمله معماران صاحب‌نظر در خصوص طراحی الگوهای آموزش معماری است. او که در طول سه دهه گذشته در چندین دانشگاه در خاورمیانه و اروپا سابقه تدریس دارد هم اکنون ریاست دپارتمان معماری دانشگاه استراسکلاید در انگلستان را برعهده دارد. نکته حائز اهمیت در سابقه کاری سالاما تمرکز او بر ثبت تغییرات آموزش معماری در طول زمان و در پهنای جغرافیا است. سالاما در کنار مقالات بسیاری در خصوص آموزش معماری، تقریباً هر ده سال کتابی مرجع در خصوص تغییرات الگوهای آموزش در استودیوهای معماری منتشر کرده است.

کتابی که در دست دارید، در سال ۱۹۹۵ منتشر شده و در زمینه آموزش معماری کتابی کلاسیک محسوب می‌شود. پیداست که با گذشت ربع قرن، "رویکردهای نوین" در عنوان کتاب با انتظار خواننده سازگار نخواهد بود. با این وجود به عنوان یکی از اولین منابعی که به بررسی و مقایسه الگوهای آموزشی مختلف (نظیر مدارس بوزار و باهالوس و جریان‌های پس از این دو) می‌پردازد تاثیر به سزایی در شناخت خواننده از رویکردهای مختلف در آموزش معماری خواهد داشت، خصوصاً آموزش استودیوهای طرح به عنوان ستون فقرات و اصلی‌ترین درس در میان سرفصل‌های آموزشی رشته معماری.

برگردان این کتاب بخشی از روند پژوهش دکتری اینجانب است که طی سه سال و به صورت منقطع به انجام رسید. از آنجا که آموزش در ارتقا فرهنگ، اخلاق و علم نقشی اساسی برعهده دارد، تحلیل این نقش در آموزش معماری دغدغه اصلی بنده در طول دوران تحصیل و تدریس بوده و هست. در این راستا تلاش بر این بوده تا با ترجمه منابع کلیدی در زمینه آموزش، نقشی مهم در بهبود وضعیت این تخصص به وجود آید. مطالعه این کتاب به تمامی مدرسين دروس تخصصی معماری و همچنین پژوهشگران دوره دکترا و دانشجویان کارشناسی ارشد معماری توصیه می‌شود.

تشکر و قدردانی

در این رابطه اولین کسانی که می‌بایست از آن‌ها قدردانی داشته باشیم اساتیدم در طول دوران تحصیل هستند؛ دکتر حسین سلطان‌زاده بزرگوار که بسیار از او آموختم در علم، ادب و نظم. دکتر ایمان رئیسی عزیز که فراتر از یک مدرس، یک دوست همیشه معلم است. دکتر آزاده شاهچراغی که همواره دغدغه آموزش و طراحی او برای من همیار بود. دکتر کاوه بذرافکن که در روشن شدن این مسیر در ذهن من تاثیرگذار بودند. همچنین از نیما طالبیان و انتشارات کتابکده کسری که با راهنمایی‌های خود این مسیر را بر من سهل کردند و خانم فایضه کامیاب که در ویرایش نهایی متون یاری‌رسان بودند سپاسگزارم.

شاهین زوورزی

زمستان ۱۴۰۰

فهرست

۹	 مقدمه مؤلف
۱۱	 فصل اول: مقدمه
۱۴	 ۱. مشکلات مربوط به حوزه عملی معماری
۱۴	 تلقی معماری به عنوان یک هنر
۱۵	 دانش ناکافی و ناتوانی در پیش‌بینی نیازهای کاربران
۱۶	 علت تألیف کتاب
۱۷	 ۲. ادغام خلاقیت و مسئولیت اجتماعی با یکدیگر
۱۷	 مفهوم متغیر خلاقیت
۱۸	 خلاقیت در معماری و طراحی
۱۹	 خلاقیت و مسئولیت اجتماعی در تدریس طراحی معماری
۲۲	 ۳. شناسایی مسئله
۲۳	 ۴. اهداف و برنامه
۲۴	 ۵. روش‌شناسی
۲۵	 فاز ۱: انتخاب مسئله
۲۵	 فاز ۲: مروری بر پیشینه تحقیق مربوط به مسئله
۲۵	 فاز ۳: جست‌وجو برای روش‌های جایگزین
۲۶	 فاز ۴: جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر داده‌ها و اطلاعات مربوط به استودیوی طراحی معماری
۲۹	 فصل دوم: معمار و جامعه
۳۰	 ۱. تکامل و تحول در حرفه معماری
۳۲	 تحول معماری
۳۲	 ظهور خدمات نوین در معماری
۳۳	 اجرای فعالیتهای پیچیده
۳۳	 عدم توازن رقابتی بین معماری و سایر هنرها
۳۴	 ۲. دیدگاه‌های معماران در خصوص معماری
۳۷	 ۳. الگوهای برجسته معماری
۳۷	 پیشینه تحقیقاتی غرب
۴۱	 پیشینه تحقیقاتی شرق

۴۲	۴. رویکردهای اجتماعی و اخلاقی در قبال معماری
۴۴	برنامهریزی
۴۵	ارزشیابی پس از سکونت
۴۶	مشارکت کاربر
۴۷	۵. استودیو طراحی معماری
۴۸	۶. نتیجه‌گیری فصل
۵۱	فصل سوم: آموزش طراحی و کار استودیو در رویکرد متداول (سنتی)
۵۲	۱. پیشینه
۵۳	۲. بوزار تا باوهاوس و فراتر از آن‌ها
۵۳	تاریخچه شکل‌گیری بوزار
۵۴	از زمان تأسیس روبال آکادمی معماری در سال ۱۶۷۱ تا اواسط قرن نوزدهم
۵۶	از اواسط قرن نوزدهم تا سال ۱۹۶۸
۵۸	نظام آموزشی دانشکده بوزار (هنرهای زیبا در پاریس)
۶۰	تاریخچه باوهاوس
۶۱	باوهاوس در وایمار
۶۳	باوهاوس در دسائو
۶۳	باوهاوس در برلین
۶۴	باوهاوس در نظام آموزشی
۶۶	۳. رویکرد متداول (سنتی): تأثیرات و چالش‌ها
۷۰	۴. ویژگی‌های رویکرد متداول تدریس استودیو
۷۰	پیامدهای آموزشی
۷۵	پیامدهای حرفه‌ای
۷۸	۵. یافته‌های نظرسنجی انجام شده بر روی مدرسان طراحی معماری در سال ۱۹۹۴
۷۹	محدودیت‌ها و کمبودهای موقعیت فعلی
۸۰	تمایلات مثبت در روش‌های تدریس طراحی
۸۲	۶. نتیجه‌گیری فصل
۸۷	فصل چهارم: مدل‌های انقلابی برای تدریس طراحی معماری
۸۸	بخش اول: فرایندهای کلی طراحی
۸۹	۱. طراحی: ابزار، تکنیک‌ها و مدل‌ها

۹۰	۲. ویژگی‌های طراحی
۹۰	۳. مدل‌های تصمیم طراحی
۹۰	مدل شهودی
۹۱	مدل منطقی
۹۱	مدل مشارکتی
۹۱	۴. فرایند طراحی: رویکردها، مسائل و روش‌ها
۹۱	رویکردهای سنتی نسبت به طراحی
۹۳	۵. مسائل طراحی
۹۴	رویکردهای جدید
۹۴	طراحی نظام‌مند
۹۵	زبان الگو
۹۶	طراحی مشارکتی
۹۷	۶. مفاهیم اساسی در طراحی
۹۷	استنتاج - استقرار - قیاس
۱۰۰	۷. حل مسئله گروهی و تکنیک‌های خلاقانه در طراحی معماری
۱۰۱	۸. توانایی ذهنی و تفکر خلاقانه در طراحی
۱۰۵	۹. تفکر خلاق و سبک‌شناختی: مفاهیم آموزشی در طراحی معماری
۱۰۷	بخش دوم: مدل‌های آموزشی طراحی وابسته به معماری
۱۰۷	شناسایی - توصیف - تحلیل قیاسی
۱۰۸	۱. شناسایی و شرح مدل‌ها
۱۰۹	مدل مسئله‌موردی (تجربی)
۱۱۱	مدل قیاسی
۱۱۲	مدل فناوری ساختمان
۱۱۲	مدل واژگان شکلی
۱۱۴	مدل مشارکتی (طراحی جامعه)
۱۱۷	مدل برنامه آموزشی پنهان
۱۱۹	مدل زبان الگو
۱۲۱	مدل آزمایش مفهوم
۱۲۳	مدل دولایه
۱۲۶	مدل آگاهانه انرژی
۱۲۸	مدل اکتشافی
۱۳۱	مدل تعاملی

مقدمه مؤلف

استودیوی طراحی معماری ستون فقرات آموزش معماران آینده به شمار می‌رود. این استودیو نقش مهمی در آموزش معماری دارد. بنابراین، آموزش طراحی در حوزه‌ی معماری، همانند دیگر آموزش‌ها، به انتقال ارزش‌های این حرفه و به طور کلی جامعه می‌پردازد. در سال‌های اخیر، اهمیت پرداختن به تغییرات گسترده‌ی حوزه‌ی عملی معماری و همگام با آن، تغییرات شکل گرفته در استودیوی طراحی معماری به خوبی آشکار شده است.

در حالی که هیچ اتفاق نظری در رابطه با تغییرات استودیوی طراحی که به نفع نیازهای جامعه باشد، وجود ندارد، این کتاب رویکردی را پیشنهاد می‌کند، که در طی آن اساتید آموزش طراحی معماری بتوانند نیازهای معماران آتی که توسط جامعه بر این حرفه تحمیل شده است را شناخته و ارزیابی کنند و بتوانند نوع آموزشی که ایفاکننده‌ی این نیازهاست را ارائه دهند. این در حالی است که معماران آینده باید هم به صورت اجتماعی و اخلاقی پاسخگو بوده و هم در بسترهای اجتماعی قادر به فعالیت باشند، این کتاب به دنبال نگاه تازه‌ای به روش‌های تدریس استودیوی طراحی در راستای یک تحلیل نقادانه و ارائه چندین فرضیه‌ی متعدد است. یکی از فرضیه‌ها بر این مبنا است، که آموزش طراحی در معماری خود را در یک الگوی هنری غالب، اجتماعی می‌کند، که تأکید آن بر روی عواطف و تخیل شخصی است. به منظور حفظ عملکرد در بسترهای اجتماعی و به کارگیری خلاقیت معماران و مسئولیت‌های اجتماعی او، این الگوی اجتماعی معرفی می‌شود. با این وجود، این امر نیازمند توسعه‌ی مهارت‌هایی به جز مهارت‌های موجود در الگوی هنری می‌باشد. یکی دیگر از فرضیه‌ها بر این استوار است که به نظر می‌رسد به کارگیری مهارت‌های جدید نیازمند ایجاد تعادل میان الگوهای هنری و اجتماعی است. تمرکز کتاب بر این فرضیه‌ها است.

ادبیات اخیر نشان می‌دهد که اگر چه طراحی معماری یک فعالیت گسترده و متنوع است، که همه چیز را از شناسایی مسائل تا تعیین روش‌هایی برای تعامل با این مسائل در بر می‌گیرد، اما ضرورت آموزش طراحی معماری بدون توجه باقی مانده است. رویکرد فعلی تدریس طراحی معماری از اصول و قوانین ایجاد شده در گذشته پیروی کرده و نمی‌تواند نیازهای محیطی جوامع معاصر (فعلی) را برآورده سازد. معماری در گذشته تنها منحصر به ایجاد کارهای هنری جداگانه در سایت‌های جداگانه بود، در حالی که روش طراحی در آن کاملاً ذهنی بوده و به طور گسترده مبتنی بر استعداد فرد طراح پیش می‌رفته است. اگر چه این رویکرد نسبت به معماری سبب ایجاد دستاوردهای عظیمی نیز شده است، اما آموزش و حرفه‌ی معماری نیز در گذشته‌ای نه چندان دور با چالش‌ها و مسائل مهم زیادی روبه‌رو بوده است.

این کتاب مطرح می‌کند، که به روش‌های کارآمدتر برای آموزش طراحی معماری نیازمند هستیم. هدف این کتاب ایجاد ویژگی‌های جدیدی است که به بهبود روش‌های تدریس استودیوی طراحی کمک کنند و بتوانند نقش معمار در جامعه را برجسته‌تر سازند. در همین راستا، ده مدل تدریس طراحی معماری را ارائه می‌کند که با توجه به شناخت ما از طراحی معماری، فرایند طراحی در استودیو و سبک تدریس، تحلیل و مقایسه می‌شوند. این مدل‌ها در تضاد با موقعیت فعلی تدریس طراحی معماری هستند که دربردارنده‌ی تحلیل نقادانه‌ای از ادبیات شکل گرفته در دو دهه‌ی اخیر و همچنین ارزیابی اساتید طراحی معماری می‌باشد. ترکیب و معرفی ویژگی‌های این مدل‌ها می‌تواند به عنوان یک الگوی جدید در تدریس طراحی معماری قلمداد شود، که نشان‌دهنده‌ی تغییرات روش طراحی مورد نیاز در جوامع مدرن است. با این وجود، این ویژگی‌ها باید با توجه به هنجارهای خاص تعریف شده و توسط یک فرهنگ خاص، اصلاح شده و متناسب‌سازی شوند.